

FERESTRE

*BUCUREȘTI, ANUL I, NR.3
DECEMBRIE 2010*

*REVISTĂ EDITATĂ DE SITE-UL www.isanos.ro
Realizator tehnic: DRAGOȘ RĂDUȚU*

MOTO:

Trebuie să tindem mereu spre realizarea ideii de bine, generozitate și frumusețe, nici o operă literară nu poate trăi fără ele. Puterea pe care Dumnezeu ne-a dat-o trebuie s-o întrebuițăm bine, încât în urma noastră arta să devină mai bogată și oamenii mai buni.

MAGDA ISANOS

*În anul 2010 s-au împlinit 100 de ani de la
nașterea scriitorului Eusebiu Camilar, la 7
octombrie 1910.*

**EUSEBIU CAMILAR
CREANGA INIMII**

Când alte universuri mă cheamă sau le
chem,
De-o nostalgie cruntă adânc oftez și gem,

Căci știi atât de bine că din același lut
Și trupul meu și Calea Lactee s-au făcut,

Că din aceeași piatră cândva au scăpărat
Luceafărul de ziuă și ochiul meu curat,

Și nici măcar o clipă eu nu mă mir că pot

Să țin pe creanga asta și universul tot...
Îl port pe creanga asta întinsă ușurel,
cum port lumina lunii în piatra de inel,

Și pare universul imens și uimitor,
Adeseori ca bucla iubitei de ușor,
Și-l simt pân'la durere și imn, adese, când
Cumplit mi se apasă pe creanga lăcrămând.

*

MAGDA ISANOS **BĂRBATUL**

Umplând încăperea și inima toată,
bărbatul veni de-afară, din zloată;
glasul lui mare făcu să se sperie focul.
Suduia lepădându-și cojocul.

Parc-ar fi un stejar stufos,
gândii în taină, dar era frumos.
Se supăra și-ndată râdea.
Acum am să-l fac să nu mai poată pleca.

„Tu ești subțire și ageră ca o nuia,
îmi spunea uneori,
ești plină de ghimpi și flori;
teme-te de mâna mea, c-ai să mori...”

Puterea izvora potolit,
din brațele și pieptul lui dezgolit...

Doamne, fă-mă ca Dalila, vicleană,
când o da geană prin geană,
să-i aflu taina și să-l robesc
visului meu pământesc.

*

BIBLIOGRAFIE

EUSEBIU CAMILAR

OPERA DE TRADUCĂTOR

- Gogol, Nikolai V. – „Însemnările unui nebun”. Editura „Cartea rusă”, 1945 (“Nasul”, „Nevski Prospect”, „Însemnările unui nebun”, „Mantaua”);
- Soloviev, Leonid – „Minunata istorie a lui Nastratin Hoge”, traducere de Magda Isanos și Eusebiu Camilar. București, „Cartea rusă”, 1945;
- Pușkin, A.S. – „Fata căpitanului”. București, „Cartea rusă”, 1949;
- „Noaptea Șeherezadei”. Povestite de Eusebiu Camilar. București, Editura de stat, 1947;
- „1001 de nopți. Basme arabe povestite de Eusebiu Camilar” vol I. București, Editura tineretului, 1956; vol. II, 1959; vol. III, 1961;
- „Ali Baba și cei patruzeci de hoți. Basm arab povestit de Eusebiu Camilar. București, Editura tineretului, 1965;

- „1001 de seri”. București, Editura tineretului, 1969; vol. I și II;
- Tolstoi, Alexei – „Povestiri rusești”. București, „Cartea rusă”, 1947;
- Gorki, Maxim – „Foma Gordeev”. București, Editura de stat, 1949; Editura pentru literatură, 1963;
- Gogol, N.V. – „Povestiri din Petersburg”. București, „Cartea rusă”, 1952 („Nevschi Prospect”, „Nasul”, „Portretul”, „Mantaua”, „Caleașca”, „Însemnările unui nebun”);
- Gogol, N.V. – „Povestiri”. Traducere din limba rusă de Eusebiu Camilar și Ada Steinberg. București, Editura A.R.L.U.S., editura „Cartea rusă” și Editura de stat pentru literatură și artă, 1953; („Nevschi Prospect”, „Mantaua”, „Caleașca”);
- Pușkin, A.S. – „Povestirile răposatului Ivan Petrovici Belkin”. Traducere de Eusebiu Camilar și B. Solcănescu. Editura „Cartea rusă” și Editura de stat pentru literatură și artă, 1954;
- „As-Ma, fata ecoului”, cuvânt cu cuvânt tălmăcită din limba chineză de Ciu-Tsu-Di. Traducere liberă de Eusebiu Camilar. București, Editura tineretului, 1955;
- Aristofan, Teatru („Pacea”, „Păsările”, „Broaștele”, „Norii”). Traducere de H. Mihăescu și Eusebiu Camilar. București, E.S.P.L.A., 1956;
- „Din poezia chineză clasică”. Tălmăciri de Eusebiu Camilar. București, Editura de stat pentru literatură și artă, 1956;
- „Poeme chineze clasice”. Tălmăcite de Eusebiu Camilar. București, Editura de stat pentru literatură și artă, 1957;

-Gogol, N.V. - Opere (în șase volume). Vol. III, Nuvele. Traducere de Eusebiu Camilar și Ada Steinberg. București, „Cartea rusă”, 1956;

-Ovidiu – „Tristele”. Tălmăciri, cuvânt înainte și note de Eusebiu Camilar. București, Editura tineretului, 1957;

-Eschil – „Perșii”, „Cei șapte contra Tebei”. Tragedii. București, Editura de stat pentru literatură și artă, 1960;

-Li-Tai-Pe. În românește de Eusebiu Camilar. București, Editura tineretului, 1961, col. Cele mai frumoase poezii;

-Gogol, N.V. – „Mantaua. Povestiri din Petersburg”. În românește de Eusebiu Camilar, Ada Steinberg și R. Donici. București, Editura pentru literatură, 1962;

-Pușkin, A.S. – „Dama de pică”. Proză. București, Editura pentru literatură, 1963; (cuprins: „Arapul lui Petru cel Mare”, „Povestirile răposatului Ivan Petrovici Belchin”, „Istoria satului Goriuhino”. Traducere de Eusebiu Camilar și Valentin Vasiliev; „Dubrovski”, „Dama de pică”, „Kirdjali”, „Fata Căpitanului”. București, Univers, 1972;

-Kalidasa – „Sakuntala”. Dramă sanscrită cu o invocație, trei prologuri, un antract și șapte acte. București, Editura pentru literatură universală, 1964;

-Ovidiu – „Epistole din exil”. București, Editura pentru literatură, 1966.

ILUSTRATIE LA ROMANUL „NEGURA”

*

RUDYARD KIPLING *IF/DACĂ*

Versiune românească de

EUSEBIU CAMILAR

**Dacă-ți păstrezi temeiul, când toți din jur anume,
Te-acuză că prin tine pierdură-al lor temei,
Dacă te-ncrezi în tine când se-ndoiește-o lume
Și totuși ții și seama de îndoiala ei,
Dac-așteptând, răbdării îi ții oricând măsură,**

**Și când, mințit de alții, tu vei rămâne drept,
Sau, când, urât, tu însuți n-o să ajungi la ură,
Și n-o să fii cu alții prea bun, nici prea-nțelept,**

**Dacă visând, tu totuși nu-ți faci din vis robie,
Dacă gândind, tu, totuși, nu-ți faci din gânduri țel,
Dacă înfrunți Triumful, Dezastrul de-o să vie,
Și-aceste impoștoare le vei trata la fel,
Dac-o să rabzi, văzându-ți cuvântul spus de tine
Întors de vreun nemernic, și-așa la proști să-l vezi,
Dacă-ți găsești strânsura de-o viață în ruine,
Și vechile unelte le-apuci și iar creezi,**

**Dacă aduni grămadă agoniseala toată,
Și pe-o aruncătură de rișcă poți s-o pui,
Și-o pierzi, și de la capăt o iei, muncind la roată,
Și nici o vorbuliță tu totuși n-o să spui,
Dacă-ți încorzi și nervi, și inimă, și vine,
Când inima și nervii îți sunt de mult uzați,
Și te vei ține tare când nu mai ai în tine
Decât Voința care le spune „Rezistați!”**

**Dacă vorbind cu gloata tot demn rămâi, și dacă
De Regi mergând alături tot demn vei rămânea,
Dacă vrăjmași sau prieteni nu pot vreun rău să-ți
facă,**

**Dacă pe toți te bizui, dar nici pe unul prea,
Dacă vei ști, minutul mai trecător ca vântul
Să-l umpli cu durata secundelor, mereu,
Cu-ntreaga lui avere al tău va fi Pământul...
Mai mult: atuncea fi-vei un Om, copilul meu.**

*

EUSEBIU CAMILAR și MAGDA ISANOS, 1938

PRIN EL AM CUNOSCUȚ NORODUL

Când am descoperit poezia Magdei Isanos, lumea a dobândit pentru mine o dimensiune nouă. Poezia ei proaspătă și înflăcărată mă înaripa, timpuria ei dispariție îmi sfâșia inima, am înțeles că trebuie să o caut, nu numai în anticariatele unde intram mereu

sperând să-i gădesc cărțile, două-trei, câte apăruseră până atunci, trebuia să o regăsesc și în amintirile oamenilor. Simțeam că mă așteaptă aproape, nebănuț de aproape, imaginile mișcate, chipul ei viu, întipărit în memorii ce se mișcau zuciumate ca norii duși de vânt sub frunți vii și în inimi tinere încă. Citisem prima carte de poezie, pe care ea apucase să o țină în mâini, citisem *Focurile*, piesa scrisă împreună cu soțul ei, prozatorul Eusebiu Camilar. Știam că undeva, în București, există copilul ei: *Fetița mea, să nu mă cauți...* Și totuși, întrebam, răsfoiam cărți, surprindeam câte o umbră. Nu știam că, oricât aș afla, oricâte aș auzi, umbra e umbră... Și numai poezia ei e răspunsul...

Prin toamna lui 1960, poeta Veronica Porumbacu, ascultându-mi lamentațiile adolescente, a hotărât să mă prezinte lui Eusebiu Camilar, locuiau în același bloc, din strada Ion Ghica 3, a dat un telefon și m-a dus de mână până în fața ușii de la ultimul etaj, unde scriitorul locuia cu fiica lui, eram dintr-o dată pusă în fața unei realități care mă izbea ca un val, presentimentele se materializau, fata Magdei nu era poveste, amușisem. Nu putea fi altfel decât vedeam: în odaia plină de cărți, pe jilțul de lemn negru cioplit ca un tron, stătea un domn întunecat la chip – împăratul basmelor românești sub apăsarea durerii și a grijilor sale. S-a ridicat și a adus dintr-o încăpere vecină câteva nuci, mari și grele, la fel ca nucile în care se ascundeau hainele Făt-Frumoșilor. A desfăcut câteva. Și a început să vorbească. Mi-a povestit despre satul lui, Udești, despre mama lui, femeia

simplă și neîmpăcată, despre pământul de acolo, care rodise nucii, despre dealuri, despre căsuțele sărace, despre primii lui ani de școală și de luptă cu pământul, despre copilul de țăran care fusese, despre surorile lui, despre revenirile lui în sat. Nu prea mult. După câteva clipe, a apărut și fetița cea blondă. La început, nici nu i-am știut numele... era fata Magdei. Mulți ani mai târziu mi-a dăruit prietenia ei. Venea de la școală, erau primele ei zile de facultate, avea de povestit, m-am ridicat și am plecat, cuminte. Coboram scara șoptindu-mi: nu mi-a spus nimic despre Magda. Dar fusesem o clipă cu ei, oamenii ei cei mai iubiți, respirasem același aer cu ei. Am păstrat mulți ani cele două nuci dăruite... Și mult mai târziu, când și nucile pieriseră uscate de timp, am înțeles că el îmi vorbise despre ceva ce Magda, orășanca, întâlnise și iubitise prin el, satul, norodul, nimic nu ar fi fost mai adevărat și mai despre Magda...

VICTORIA DRAGU DIMITRIU

PEGASUL

MURGEANU AL CLIPEI (poeme de Ion Murgeanu)

AL CLIPEI

Mai mult decât această zi e amintirea zilei
Ce și-a turnat tiparul pentru năruire
Și din această formă n-o mai scoate nimeni.

Mai mult decât pot să-mi aduc aminte
Clipe și ceasuri dragi rășfrânte-n minte
Care-au topit metalul prețios al flintei

Nu-i nimeni decât mine cel mai mult
Și nimeni nu-i nici cel mai gros sau strâmt
Nici cel mai scund nu poate fi ca mine...

Cât mă detest aici atâta sunt și umilinței
Nu-i cer răsplată sau răsfăț; nici bir credinței.
Mai mult de-acestea sunt în cele ce nu sunt

Și niciodată n-am să fiu mai bine
Puținul din această clipă apropiindu-mă
Și-al clipei sunt din ce în ce mult...

APROPIEREA MORȚII

Punem în calcul etatea
Punem în calcul și vâna
Punem în calcul nebuna
Sete de a trăi pietatea.

Nu-i cert dacă e prima dată
Incert să fie ultima oară
Nu mi se pare ciudată
Dacă ori nu o să doară.

Dar cerul e plin de stele...
Ajunge-voi până la ele?
Nimeri-voi pe steaua mea?
Cum voi ști dacă sunt „ea”?

PRIETENE

Prietene, venit din depărtare
Cu beutură și mâncare
Taman de ziua mea; o, ce mirare
Buchetul generos de crini nobila floare

Care se dă la regi sau rude-apropiate
Iubite sau amante, surori sau frate;
Cum m-am simțit atunci nu pot descrie
Refuză chiar claviatura mea să scrie.

Din mic ce sunt mai tare m-am micit.
Ai vrut să mă înalți însă m-ai nimicit.
Mă simt nimic: nimicu-n mine-i rană
Puroi care exală miasme și emană

Un gust ce nu-mi dă pace nici să dorm
Că nu am fost ca lumea om de om
Iar restul că aș fi valoare și aparte
Nici cât un puf de pană pe o carte

La care scriu să o citească: cine-mi?
Căci asta sunt, prietene, un nimeni.
Și de-aș avea curajul aș întinde mâna
La colțul blocului sau strazii și totuna.

Să gust numai așa întreaga umilință
Sau prețul pentru lipsa de voință
De a minți de-a nu mă bate-n arte
Căci sunt învins cu fiecare carte

Cu fiecare rând ce-l scriu fără ecou
Și fără țintă; un cartuș pe țeavă
Ce nu ia foc: așa-i să scrii degeabă.
Ori să te simți prea umilit de slavă

Pe care n-am dorit-o orișicui
Sau nimănui; cu-atâta mai puțin
celui ce-și schimbă mutra cum
bate vântul cortul lui de vinilin:

nestăvilitului Michel de Cutra!
Valetul întâmplării Nimăru! Amin.

TOAMNĂ ÎN ARABIA

Pe sub arcadele unei toamne de-acum 2000 de ani
scriși în cifre arabe deși moda romană era

în Iudeea în toiul ei și rodiile cădeau în Arabia
sub copitele cailor legiunilor lui Pontius Maximus.

Îi vedeam traversând mica piață din fața sinedriului
cu filacteriile fluturând cu gluga trasă pe față

să nu fie recunoscuți de tot mai insistenții
jertfitori de la templu și tot mai săraci

mai nemulțumiți de prestația ultimei toamne
dinaintea sau din spatele ultimei răstigniri.

Următoarea avea să facă dintr-un nazarinean un
erou
transcendent ieri și azi în aceeași cupă și mâine

va fi tot ca ieri nu s-a povestit încă nici o toamnă
din vremea aceea piețile arse de soare fuseseră

părăsite și precupeții înfierbântați își mutaseră
tarabele în fața templului pe scări foia o lume
pestriță

biciul lui Dumnezeu căzu peste ei vara trecută
curcubeul peste legiunile în marș prin Arabia

călcând sub copitele cailor rodii coapte din care
țâșnea sânge mustos ca din căpățânile
necugetătoare.

FEBRIL DEGEABA

Am îmbătrânit am șaiszeci și șapte de ani
și nici un prieten pentru mine via

se culege degeaba mustul va ieși acru
și toamna aceasta soarele se va prăbuși

ca de obicei într-o parte făcându-mi loc
să trec ca unui ciumat am încercat

să-i vorbesc toată viața febril i-am trimis
scrisori fragede și scrisori parfumate

și scrisorici galbene tremurate pe toate
el mi le-a ars voi duce cu mine-n mormânt

un qintal de cenușă credeți-mă că nu vă mint
o stare febrilă incontinentă muntele de cenușă.

SPRE IARNĂ

Noaptea când prima frunză pică de brumă
cât de clar o aud din odaia căsuței de la Zorleni

În care înoptam singur acolo mi s-au călit
singurătatea și veacul temporalitatea

Încă de-acolo m-a vizitat ca entitate străină
mult timp dar cu timpul m-am învățat să tac

din ce în ce mai mult și să aștept
între prima frunză căzută din toamna aceasta

și prima zăpadă la iarnă se face astfel un pas
tot mai mic trecătorile sunt tot mai largi

albul va deveni orbitor înghițit de lumină
la grămadă cu alții voi fi împins...

MAICA DOMNULUI

Maica Domnului din perete mă vede și de milă
pune mâna pe fruntea mea: febră mare.

Ce l-a apucat pe copilul acesta să-njure mereu
era atât de curat la suflet de blând atât de

vor fi mai venit și la el toamnele va fi cules
via de pe podiș la Zorleni ori s-a îmbătat

nevinovat ca atunci când i-am pus mâna
la ochi prima oară și l-am trezit cu o boare...

Scoală-te ai adormit într-un șanț nu va fi
ultimul dar în mod precis nu și oarecarele...

Iar acum înjură fără nici un motiv motivul crezând
că demonul din om cu demoni se-alungă de rând.

ȘI DE CE

Și de ce m-aș mai duce afară la soare
Avântat ca-n lanul de secară cînd iubeam?
Ultima oară – chinul meu de astă vară eram.
Așa oare va înceta?!...Ard și tot ard

Inșelat și tras pe sfori ca într-un circ, adun
În crivățul de spre seară vreasc pe vreasc;
Un șes de neghină bate de undeva, vântul
S-a întins acum și în inima mea.

Totul cu toatele sau și cu celelalte,
Cu nechematele ce mă chinuiau altădată;
În pretutindeni, și numai așa, călăreț mort în șa,
Frica a pus stăpânire pe viața mea.

ORA CINCI

Am început să prind curaj la ora cinci
Sunt acolo înfășat în pânză și cu opinci

Pe picioarele goale să nu mă încurci
Crescut lângă ograda cu găini și curci

La țară în căsuța de vălătuci puși în furci
Să fie tare zidul să-nfrunte potopul.

Îmi caut la tine tăria mea și norocul
Cântând cu psalții din radio la ora cinci.

Tatăl nostru să nu fiu ispitit, din turmă
Să mă vezi dinainte: Ai și venit?

Ai să mă-ntrebi și-o să mor de rușine.
Aș mai fi așteptat dar mi-a fost dor de Tine!

Vezi să nu mă mințești cum știi tu, dumneata.
Mărite și slăvite îmi zici doar numai cu buzele

În inima ta lăcomie abuz și pustiu și abis...

NUMAI GÂNDUL

Nu mă tem de ce n-a fost
Nici de ce nu vine când o chem.
Pentru că dacă ar fi nu i-ar trebui îndemn.
Ar veni și am mai fi odată și ce bine ne-am simți.

Și ce fluture ieșit din vierme ar dansa cu moartea
În jurul lămpii la bucătărie.
Unde se gândesc tratatele astăzi scripte moarte
Cât păstruga din chiuvetă se mai zbătea vie.

Peștele de aur a-nghițit argintul.
Florile pământul l-au dat înapoi.
Și urmăm acum la rând și noi.
Ce vrem dară noi? Doară gândul!

PUȚINĂ PALOARE

Și deodată omul care fusesem
A devenit un poligon de încercare
Hapuri și înțepături dureroase în fese
Un poligon chimic ivit din nimic.

La ore fixe trageri fără prefixe
La ore banale scarpini parale
Pe noi rețete suplimentare
Și nu te mai vaiți de nimic.

Cine mă vede mă vede frumos nu mă crede
Puțină paloare un aer mult mai interesant
Ca ieri săptămâna nu m-a căutat nimeni
Nici soarele nici luna: n-aude n-a vede

Ar fi neiertat poate eu să insist
Cât timp nu știu dacă sunt mort sau viu
N-am uitat ziua și ora: înhumat sau incinerat?!
Sunt vechi prieteni – la capătul firului

Piu piu – peste tot „OCUPAT!”

ÎN ZORI

În zori de zi chem un altfel de cântec
Ceva a triumf și-a blândă izbândă
Fericiți cei uitați între filele cărții
Feerici rămân – nimic pentru pântec.

Fericiți cei ignorați azi căci mâine
Se vor citi ei sunt semnele din azur
Sau pașii lăsați pe filă de înger
Feerici sunt – puțin vin o fărâmă de pâine.

Trebitu-ne-a oare mai mult? Infim.
Cine pricepe să priceapă până la capăt.
Cum ard morții cei lipsiți de sandale
Și pe cenușa lor albă zorii de aur vin.

PACTUL CU ÎNGERUL

La trecerea peste pârâul Iabocului
Cu tot tarhatul: muieri și plozi și mulțimea de daruri
Pregătite anume să-l îmbunez pe Isav
Pentru nemernicia de altă dată când îl prădasem

De binecuvântarea tatălui nostru de pre pământ.
Și-n noaptea aceea în gândul meu se
amestecaseră
Toate acestea născând o luptă cumplită
Între mine și îngerul cel necunoscut...

Către ziuă l-am întrebat: Cine ești?
Iar el mi-a răspuns: Nu-ți pot spune,
Numele meu este minunat.
Putea fi Dumnezeu însuși până la urmă...

Și mi-a lăsat semn în coapsa piciorului drept
Și numele meu schimbat fu în: Trezvitul.
De atunci schiopătez dacă puteți înțelege
De atunci am făcut pact între mine și înger.

Interzis la cele de până atunci lumești-
Nu te mai atingi, căci rugăciunea ta fu ascultată;
Și de te vei întoarce îți va fi și mai rău:
Vai și amar de tine și de sufletului tău!

IONA ȘI ION

Tristă soartă e să fii român
Ca să fii uitat de Dumnezeu.
Dumnezeu care e-atât de mare
Cu puțină amintire și multă uitare.

Dumnezeu când ne-a pecetluit soartea
Ne-a dat schimb la viață totuși moartea;
Nu oricum și nu oricui la fel de lin
Cât plătești e totul și nu cu puțin.

Ne-a dat pildă Fiul Său pe cruce
Și eroii morți de glonț și baionete...
Tristă soartă e să fii român: ce dulce
Limbă ne-a dat, dar ascultă șansonete

Cu vicleanul, – rămășaguri face
Pe Iona, care suferă și tace;
Și când Domnul își aduce-aminte
Lui Iona îi dă și puțină minte.

Ridicat din boală el a fost alt om
Bogat și fertil și cu vite turmă;
Din Iona cel al suferinții l-a făcut Ion
Ca românului i-a dat mintea de pe urmă.

PIETÀ

Am așteptat să mor
Să mă poți ține în brațe
Din nou, Mama mea.
Să nu mai plângi. Să vezi
Cum ne plâng alții; cum lacrimi
de sânge cad peste marmura albă,
dar marmura nu se colorează...
E un material dur moartea noastră.
Și marmora e la fel, Mama mea,
Dumnezeul Gloriei e la fel,
Crin fără Neam, fără rasă,
Sfântă Fecioară Miriam!

SECETA DIN CREIERE SĂ ÎNCETEZE

Și înainte de mine înfloreau trandafirii
Pădurea ardea de la fulgere râul seca
n-am adus nimic nou nu am putut
determina seceta din creiere să înceteze.

Vag peste toate melancolia
A desenat chipul meu alungit
Luând de colea o stea și de acolo o pară
Sfințind cu un sentiment viu seara de vară.

Cișmeaua curgea și au mai fost caii...
Mirosul fierbinte de animal

Ce va mai fi mâine și fără mine
Și fără cai ? Totul arid: virtual...

*

REMEMBER

ASOCIAȚIA PENTRU UNESCO IULIA
HASDEU (președinte D-na CRINA BOCȘAN
DECUSARĂ)

O ÎNTÂLNIRE SUB « CREANGA INIMII »

La întâlnirea de joi 21 octombrie sala principală din str. Franceză nr.14 s-a dovedit a fi neîncăpătoare, întrucât au participat nu numai membrii cenaclului, ci și numeroși iubitori de literatură bună și – mulți dintre aceștia – cunoscători ai operelor celor din familia Camilar-Isanos, dar și admiratori ai Elisabetei Isanos, căci am avut bucuria să participăm la dezvăluiri făcute de o înzestrată romancieră despre Eusebiu Camilar. Modestia invitatei de astăzi (nu pentru prima dată în sediul Asociației, ci domnia sa ne-a prezentat și donat propriile-i romane cu alte ocazii) a făcut ca seara să înceapă cu *Mărturisiri* înregistrate în prealabil; totuși încărcătura emoțională a fost foarte puternică. Doina Mandaj a făcut un profil obiectiv al scriitorului apreciat de G. Călinescu chiar de la primele scrieri reușind să precizeze coordonatele epocii. În continuare Mihai Ștefan a prezentat un

eseu interesant și incitant totodată, eseu redat mai jos și care va fi inserat și în revista Asociației noastre. Avalanșa de întrebări din partea noastră și de precizări din partea doamnei Elisabeta Isanos a făcut să ni se pară că timpul trece nedrept de repede. Am fost impresionați cât de clar s-a conturat tabloul de invidiat al celor doi mânăuitori ai condeului fermecat, așezați unul în fața celuilalt la masa (lungă)de scris, și care își erau reciproc primii lectori. Cine nu și-ar dori să se fi născut într-o astfel de familie... o căldură moldovenească, ore de spiritualitate din care se desprinde CREANGA INIMII, titlul inspirat, ales pentru întâlnirea cu doamna Elisabeta Isanos și cu domnul Gabriel Goian, care – și de această dată – au donat Asociației cărți reeditate semnate ca autor sau traducător de Eusebiu Camilar.

Așa cum a subliniat la debutul discuțiilor moderatorul Crina Bocșan, considerăm că este o datorie să cunoaștem ce au creat predecesorii și să facem ca aceste file să fie transmise și generațiilor viitoare. Pasul pe nisip va deveni căramidă în zid.

EUSEBIU DE LA <<cămilar>> LA CAMILAR

Bucovina, plai de baladă, ținut de basm, loc plin de poezie. În aceste tărâmurii de legendă și-au făcut apariția, în vremuri de demult, năvălitori călare pe cămile. Mulți dintre ei s-au stabilit pe aceste locuri, fiind numiți de localnici “cămilari”. Această regiune

binecuvântată i-a atras și pe ciobanii din Maramureș. Când nu mai puteau răbda asuprirea străină, treceau munții coborând în lăudatul ținut moldovean. Cândva, în secolul XIX, Ion al Tomei din neamul “cămilarilor” a luat-o de soție pe Natalia Motrici, urmașă a ciobanilor maramureșeni. Ei și-au întemeiat o gospodărie modestă în satul Udești din plaiurile Sucevei și au adus pe lume nu mai puțin de șapte copii. Dintre toți, luptându-se cu o sărăcie cruntă, din cauza căreia n-a putut să-și termine studiile, Eusebiu a reușit să-și învingă și să-și depășească întru totul condiția modestă, fără a uita însă de unde se trage, de unde a plecat. El e cel care a făcut ca numele să devină din poreclă renume și să intre în literatura română sub forma cunoscută: CAMILAR. Asemeni înaintașului său care viețuise ceva mai la vale, nemțeanul Ion Creangă, autorul “Amintirilor” din copilăria humuleșteană, Camilar a avut ca principală sursă a creației sale lumea copilăriei și adolescenței: satul natal – Udești, casa părintească, Oadeciul – dealul acoperit de codri magici, plini de căpriori, unde în amurguri de aur vechi migrau cărbușii. Personajele sale sunt de asemenea din lumea satului sucevean: Gavriil al Nicuței ce ridică spre cer cornul cu rachiu mirosind a grădini, a dumbrăvi și a stejari, Mitru vâslașul, care străbătea râul de la poalele pădurii de jos în barca sa, haiducul Calistru, care s-a însurat cu una dintre surorile lui Eusebiu, frații săi, Mandache cel suferind de plămâni, cu hăinuța lui cu bumbi de metal, și Alecu, care ciobănea la stâna de peste râu, surorile, Catrina cea neastâmpărată și

Saveta – preferata lui, tatăl Ion, cel aprig dar drept, și, mai presus de toți și de toate, mama – Natalia, cea blajină și zâmbitoare, aflată pe veci în sufletul scriitorului. Așa cum Creangă și-a așternut pe hârtie amintirile la îndemnul prietenului său Eminescu, Eusebiu Camilar, stimulat și încurajat de soția sa, poeta Magda Isanos, a evocat clipele demult apuse ale copilăriei sale udeștene. Deși mariajul lor a durat numai șase ani, ei fiind despărțiți prin moartea poetei, cu toate că nu au avut parte de o viață ușoară, Magda și Eusebiu au format un cuplu unic iar fiica lor, Elisabeta, duce mai departe moștenirea spirituală a părinților.

Eusebiu Camilar rămâne, în ciuda nemeritatului con de umbră în care se află azi personalitatea sa, un scriitor de certă valoare, operele sale (dintre care amintesc Povestirile eroice, aflate în bibliografia școlară, jurnalul intitulat “Cartea de piatră”; romanele “Cordun”, “Turmele”, “Cel din urmă apostol” și mai ales “Negura”; volumele de povestiri, nuvele și eseuri “Noți udeștene”, “Pământul zimbrului”, “Farmecul depărtărilor” sau “Inimi fierbinți”; volume de versuri precum “Chemarea cumpenelor” sau “Călărețul orb”, piese de teatru cum ar fi drama “Focurile”, scrisă împreună cu Magda Isanos, sau piesa în versuri “Valea albă” și nu în ultimul rând traduceri din Ovidiu, Kalidasa sau Pușkin, constituind rodul unei munci asidue și al unui talent pe măsură, îi conferă un loc binemeritat în cadrul literaturii noastre moderne. Să intrăm, așadar, în universul creațiilor camilariene,

lăsându-ne fermecați de dulcele lor parfum bucovinean.

MIHAI STEFAN

*

CENTENAR EUSEBIU CAMILAR

La 7 octombrie 2010 s-au împlinit 100 de ani de la nașterea scriitorului român Eusebiu Camilar. Un gest firesc de aducere aminte s-a petrecut în comuna natală a autorului, la Udești, la școala generală ce poartă numele ilustrului academician Haralamb Mihăescu, și el originar de pe acele plaiuri care au dat literaturii numeroși scriitori și poeți.

În cuvântul de deschidere al manifestării, doamna director Maria Platon a apreciat inițiativa Bibliotecii Bucovinei „I. G. Sbiera” de a nu lăsa să treacă neobservată această zi importantă din calendarul cultural al Bucovinei și a reamintit momente din implicarea scriitorului udeștean în viața comunității în care s-a născut. Printre acestea,

semnificativ rămâne cel al participării la deschiderile de an școlar, Camilar inaugurând seria scriitorilor udeșteni care au asistat la asemenea evenimente: Liviu Popescu, Emil Simion și, nu în ultimul, rând regretatul Mircea Motrici, a cărui memorie este menținută vie de soția sa, dna Rozalia Motrici, prezentă la toate evenimentele culturale udeștene.

Cu acest prilej a fost lansat volumul criticului și istoricului literar Nicolae Cârlan: *Secvențe documentare cu Eusebiu Camilar și Magda Isanos* (Suceava: Lidana, 2010, 120 p.). Prezentarea cărții a fost realizată de semnatara rândurilor de față. Volumul încropește, din crâmpie, destinul a doi oameni deosebiți, înzestrați de Dumnezeu cu har, care și-au unit destinele pentru totdeauna, în literatură și în viață. Nu se poate vorbi despre Eusebiu Camilar fără ca gândul să zboare la destinul tragic, la viața prea repede furată a Magdei Isanos (a murit la numai 28 de ani). Din secvențe, din frânturi, din documente neștiute de publicul larg, Nicolae Cârlan a reconstruit viața celor doi mari scriitori nepermițând uitării să se aștearnă pe operele lor, ci, dimpotrivă, așa cum domnia sa însuși mărturisește în *Avertisment*, aceste „contribuții documentare pot fi de oarece folos unui cercetător care s-ar apleca cu obiectivă osârdie întru investigarea unui univers literar în orice caz promițător și, în același timp, deloc lipsit de interes și semnificații majore”.

În cuvântul său, Nicolae Cârlan a prezentat aspectele importante ale vieții și operei lui Eusebiu Camilar, cel uitat astăzi de critică, și ignorat din

motive care nu au nici o legătură cu valoarea sa literară. Critica uită însă momentele îngrozitoare pe care Eusebiu Camilar și Magda Isanos le-au îndurat din cauza sărăciei, reamintite de Nicolae Cârlan, care a citit o scrisoare cutremurătoare trimisă de Camilar scriitorului bucureștean Ion Pas: „Cred că vremurile noi răsărite la 23 August au răsărit și pentru mine. Magda Isanos, soția mea, este o victimă a vremurilor apuse. Dacă azi ea se stinge pe patul boalei și mizeriei, e numai din cauză că nu s-a integrat vremurilor și a răbdat din pricina asta frig, foame și umilință, eu fiind mereu concentrat din '939 (...). Vremurile duse mi-au omorât soția, nelăsându-ne să muncim ca să putem trăi. Copilul meu, în nopțile de ger, i-am ținut picioarele în sân, ca să nu-i degere. Ne-am hrănit zile întregi cu mămăligă înghețată. Cartea *Prăpădul Solobodei* am vândut-o editorului (...) pentru un vagon de lemne (...).”

Pornind de la capodopera sa, *Cordun* (apărută în 1942 la Fundațiile Regale, prestigioasă editură din România interbelică), la care s-au adăugat alte volume importante (cum ar fi: *Povestiri eroice*, *Împărăția Soarelui* – scrisă după note de călătorie în China etc.), apreciind talentul de jurnalist al lui Camilar, punctualitatea, corectitudinea în tot ceea ce a făcut, criticul literar Nicolae Cârlan a apreciat că opera sa trebuie reevaluată și (re)tipărită integral. În plus, având în vedere numărul mare de oameni importanți ce se nasc în Udești, și-a exprimat speranța că dintre copiii de azi se vor ridica și critici și istorici literari, ce vor avea

misiunea de a-l repune pe cel mai mare scriitor udeștean, în locul pe care acesta îl merită.

Scriitorul Emil Simion, mulți ani director al școlii din Udești a subliniat rolul profesorului, în general, în devenirea elevilor, în cultivarea sentimentului de prețuire a istoriei și literaturii române, „ce înfruntă cu demnitate timpul”.

Poetul Liviu Popescu a subliniat faptul că Nicolae Cârlan, care timp de decenii a fost muzeograf la *Muzeul Bucovinei* din Suceava, este cetățean de onoare al Udeștilor, lui datorându-i-se organizarea Casei Memoriale „Eusebiu Camilar”, acolo unde scriitorul găsea liniștea atât de necesară scrierii operei. Rememorând acele momente de început în gândirea casei muzeu, Liviu Popescu a amintit de ajutorul oferit de soții Aneta și Dumitru Iacob, învățători dedicați trup și suflet comunității, ai căror elevi au încununat manifestarea din 7 octombrie cu un program artistic, din lirica lui Eusebiu Camilar.

Ferice de neamul care nu-și uită strămoșii. Și, atunci când, în viitor, opera lui Eusebiu Camilar va fi prețuită la adevărata sa valoare, aceasta se va datora și oamenilor buni și frumoși din Udești, care au știut să-i cinstească memoria așa cum se cuvine.

ALIS NICULICĂ

ANUL CAMILAR: UN CENTENAR „TĂCUT”

MEMENTO!

Lev Tolstoi: “Descrie-ți satul și vei deveni universal”. Nu este singurul scriitor care procedează așa; la fel au procedat Knut Hamsun până la William Faulkner, dar și Maxim Gorki sau Jack London, scriitori de aceeași structură, am zice, “născuți iar nu făcuți”, produsul harului nativ pe baza experienței nemijlocit trăite, și mai puțin al inspirației, între care, W. Faulkner, cel puțin, ca și Camilar al nostru, esențial poet, începe prin a scrie și publica poezie. O tulburătoare mărturie îl apropie direct, putem zice, de norvegul Knut Hamsun, cel care a debutat, cum se știe, cu romanul autobiografic “Foamea”: „Am în manuscris 20 de poeme cu caracter social. Le-am intitulat FOAME...”, scria E.C. la 25 de ani. Față de Maxim Gorki și romanul “Mama” își va afirma public admirația, ca de altfel și pentru Jack London și romanul acestuia “Martin Eden”...

Despre Eusebiu Camilar ca om și ca scriitor nu se poate scrie în mai multe feluri, nici în aproximații. El însuși s-a definit cu simplitate, dar cu acea magnificență a scriitorului și omului de excepție, într-un singur fel; așa cum a și fost: „Am muncit de când mă știu, de când am lunecat prima dată de pe prispa casei în glodul din fața ușii. Mi-am

dobândit experiența de viață, stilul, limba folosită, numai prin muncă, de cele mai multe ori urcată la suferință! Aceasta e mândria mea și blazonul meu: m-am făurit *numai prin mine*, reununțând la bucuriile elementare, adică umblând desculț, și răbdând de foame, și înghețând prin mansarde, și stricându-mi lumina ochilor la lampa cu gaz cu sticla cârpită cu hârtie! Am muncit fără ezitare, *orice*, știind că munca sub orice formă îmi va aduce într-o zi comoara experienței și-mi va ascuți creionul pentru a-mi putea scrie experiența. Nici un împărat n-a simțit ceea ce simt eu când muncesc! Nimeni n-a fost mai mare și mai fericit (...) când scrie! Știu respecta și furnica, și găzele fără nume, când le văd muncind; mă opresc când le văd trecând cu sacii în spate sau cu paie în clești le dau cu respect voie să treacă! Munca – această trăsătură nobilă – unește într-un cor dumnezeiesc toate ființele, de la râmă la colos! Zidarul ori sobarul cel mai neînsemnat, când lucră e egalul lui Fidias! Arta însăși nu e decât muncă, și-n timpul cântării greierul este fratele lui Paganini, arborele țâșnind spre cer este egalul *Coloanei infinite!*”

Pe acest fond viața lui Eusebiu Camilar, recită din mărturii contemporane, devine un adevărat ***bildungsroman***, de la sfaturile părintelui Vichente, din satul natal Udești, și până la ultima adulație, așazicând confraternă, din vremea când scriitorul era un clasic în viață, membru al Academiei, cu funcții importante în Uniunea Scriitorilor; puținii din cei care i-au spraviețuit și s-au bucurat de sprijinul său dezinteresat au tăcut când

vor fi trebuit să vorbească și au vorbit, când ar fi trebuit să tacă. Episodul „desprinderii de țarm”, al plecării din sat, e prea pilduitor și frumos să trecem cu ușurință peste el: ca un ecou al unei umilințe, în urma confruntării cu o *admiratoare* din *clasa de sus*, o doctoriță ce-l tratase la spital pe tatăl lui, și care îi citea producțiile neapărat „pesimiste” , din ziarele locale, unde își încerca norocul primelor scrieri, și care vrând să-l cunoască, văzându-l, i-a închis ușa în nas; incident după care se abandonase în prima cârciumă ce-i ieșise în cale, iar la ieșire, **„Cineva i-a spus că nici un viitor nu-l așteaptă, avea să se înfunde, ca toți ceilalți, în ,groapa noastră a tuturor’.** **„NU!’ a răspuns el. ,EU NU!’ S-a suit în tren, și, la Veresti, unde ar fi trebuit să coboare, și-a tras cușma pe ochi, s-a strâns mai bine în sarică, înfundându-și capul între umeri. Cu un nod amar în gât, asculta glasul roților și i se părea că repetă: ,Lumea... Lumea... Lumea...’** Să fi fost vocea părintelui Vichente, care-l sfătuisese mai demult să plece din sat? Părintele îi povestise o întâmplare din viața lui: vânătoarea cailor sălbaticiți, rămași în pădure, după război, rămășițele unei divizii de cavalerie; ochise și el o mână albă, a urmărit-o zile întregi, căzând în bălți adânci, în maluri reci și pământuri mișcătoare, fără ca nimeni să-i vină în ajutor, ieșea târându-se în coate și genunchi, ajutându-se și cu bărbia; dar mânza, fantasma, se-ndepărta mereu, pe măsură ce el s-apropia. Când a ajuns-o în sfârșit și i-a sărit în spinare, s-a trezit trântit jos, cu capul spart, plin de

sânge, iar fantasma se ducea tot mai departe, până a pierdut-o din priviri. ...Asta e, l-a lămurit părintele, Pegasul, pe care, poate n-ai să reușești să-l încaleci, dar asta nu-nseamnă că trebuie să renunți să-l vânezi. ,Ție, băiete, i-a spus, nu-ți rămâne decât drumul acoperit cu spini, neînchipuit de greu, al foamei, setei și al tuturor umilințelor! Oare vei fi în stare, Dumnezeule?/.../Te-aș opri la plug, dar tatăl tău nu are plug, și să te trimită argat la alții nu te îndemn..’ ,Ce va trebui să fac, domnule Vichente?’ l-a întrebat el, cu gura uscată. ,Du-te în lume/.../Numai așa, trăind totul, vei avea ce spune oamenilor.’ În final, i-a dat următorul sfat, dacă voia să continue vânătoarea: să-și păstreze trupul și sufletul sănătos...”

Au fost ani de încercări, uneori disperate, de a răzbi spre lumina tiparului. În toamna lui 1929, revista „Moldova literară” i-a publicat poezia „Cetatea mea”, semnată E. L. Camilar, formă redusă a pseudonimului Eusebius Landry-Camilar. În iunie 1931, împreună cu un grup de prieteni, a scos revista „Țara Fagilor”, cu sediul în comuna Soloveț-Suceava. În anul următor, 1932, încerca, tot cu o pleiadă de confrăți, editarea unei reviste la București, „AUR”, „gazetă umoristică și literară”. În acei ani, a colaborat la „Zorile Romaniților”, „Licăriri”, „Glasul studențimii”, „Glasul Bucovinei”, „Banatul literar”. Abia în 1935 a reușit să pătrundă în paginile unor reviste de largă răspândire și cu prestigiu: „Viața românească”, „Revista Fundațiilor”, „Manifest”, „Lumea”, „Adevărul literar și artistic”. Din

acei ani de zbucium și de foame, la propriu, i-a rămas până la capătul vieții, după ce ajunsese scriitor consacrat, compasiunea față de tinerii în căutarea unei căi de afirmare, și a căutat să-i ajute, după puterile lui, cu vorba și cu fapta.

Un punct luminos în biografia “camilară” a fost întâlnirea și căsătoria cu marea poetă Magda Isanos, pe-atunci studentă începătoare în Iași; iubirea lor a fost de la început ceva neobișnuit, ceva “peste fire”; “iubire de poeți”; un mărturisitor, poet el însuși, avea să scrie: „N-am văzut în viața mea vreun bărbat mai îndrăgostit de o femeie, așa cum era **Camilar** de Magda.” În 1943, apare la Iași, în editura *Bravo*, primul volum: *Poezii* al Magdei, sub îngrijirea lui **Eusebiu Camilar**. În 17 noiembrie poeta avea să se stingă la București, în locuința părinților săi din strada Popa Nan nr. 49. La îndemnul poetei, Eusebiu Camilar a scris capodopera sa “Cordun”, despre care s-a exprimat laudativ, înainte de a fi publicată, G. Călinescu; apariția romanului “Cordun” la Editura Fundațiilor Regale fiind posibilă datorită referatului favorabil al lui Camil Petrescu și prieteniei lui Ovidiu Papadima. Scrisul lui urmează, din acest moment, calea regală a mării literaturi. Poetul Eusebiu Camilar s-a interferat încă de la debutul său în volum, în anii 30 ai secolului XX, cu pictorul Vasile Dobrian, devenit în timp unul din stâlpii necontestăți ai avangardismului românesc și implicit universal în artă; Eusebiu Camilar (n.1910) se va adăuga la 1965 strămoșilor, pe care îi evocă plin de sensibilitate în poezia lui, de tonuri elegiace, și în

ecouri ce răzbat dincolo de epoca în care au fost scrise, și pe de-asupra ei; în timp ce pictorul Dobrian, îi va supraviețui până la 1999, apucând, cum se spune, sfârșitul lumii (comuniste), la apogeul artei sale triumfătoare și devenită reper în modernitate; ce bine ar fi să se reîntâlnească cei doi artiști, ca la debutul lor de basm, reîntemeindu-se, într-un album comun, poetic-pictural, și pictural-poetic, o mărturie compensatoare pe „caii cei iuți ai tinereții”(Camilar) și în culorile „de vechi și nou” ale meșterului Dobrian, el însuși poet, învingători ai timpului fiecare prin Arta sau chiar și prin Opera lor viabilă, acolo unde nu s-a interpus „fisura” sau eroziunile unei istorii cinice și nemiloase mai ales cu artiștii ei adevărați. Vasile Dobrian și Eusebiu Camilar – frați de același vis, când: *„Arta e artă dacă te îndeamnă spre zbor, dacă-ți ridică ochii spre monumente. Fără aceste îndemnuri în cuprins, nici pictura, nici poezia n-au decât prețul materiei plate; spre monumente și zbor m-a îndemnat arta lui Dobrian încă din vremurile „eroice” când, învârtind împreună la roata unei tipografii primitive, aveam convingerea că învârteam roata colosală a timpului”* (E.C.).

În ce ne privește, mijlocitor în arta de scriitor a lui Eusebiu Camilar rămâne, prin infiriparea peste ani a unei comunicări pe format electronic, fiica scriitorului, Dna Elisabeta Isanos, la vârste care întrec mult vârsta părinților noștri dispăruți, și la adăpostul oricărei conjuncturi subiective. Revelația noastră a fost prima lectură din Eusebiu Camilar: romanul Cordun, la fel, în format electronic, în chiar

seara dinaintea datei centenarului nașterii marelui scriitor, și toată noaptea aceea, 6/7 oct. a.c; o cărticică de numai 124 pagini, cât o epopoe, o lectură uluitoare și un katarsis care funcționează și azi, cum va fi funcționat la primele întâlniri cu cititorii lui atât de avizați, de talia unor G. Călinescu, Camil Petrescu, ș.a.m.d., (ce potriveală de destin între doi “camilari”). dar și între doi scriitori având la debuturile lor (toutes proportions gardées) girul lui G. Călinescu...

Mai departe mi-am completat lacunele “camilare” cu lecturile unor cărți esențiale, din creația sa, dar și cu regăsirea lui în criticile vremii, din care, în afară de G. Călinescu, am mai reținut, după substanțialul studiu dedicat de Mircea Muthu, în Dicționarul Scriitorilor Români-A-C, 1995 (“ a lui Zăciu”) numele lui Octav Șuluțiu, *Revista Fundațiilor Regale, nr.1, 1943*; Pompiliu Constantinescu, *Scrieri II, 1967*; I. Negoitescu, *Scriitori moderni, 1966*; N. Ciobanu, *Nuvela și povestirea contemporană, 1967*; Al.Piru, *Panorama deceniului literar românesc 1940-1950*; Șerban Cioculescu, *Itinerar critic, IV, 1984*; George Ivașcu, *Confruntări literare, III, 1988*. Nu lipsește nici din sintezele unor A. Sasu-Mariana Vartic, *Romanul românesc I*, sau Hristu Cândroveanu, *Literatura română. Scriitori contemporani, 1988*. Dar monograful cel mai avizat, totodată și devotat, rămâne criticul Constantin Călin, cel care evocă, între altele, peripețiile „CORDUN”-ului: “Eusebiu Camilar mărturisește că a scris romanul „Cordun” la îndemnul Magdei Isanos, după ce-i istorisise, „în niște uimitoare nopți ale

boemei ieșene de demult, întâmplări din copilăria lui”. Scris în primăvara anului 1938, romanul a fost apoi citit în cenaclul „Jurnalului literar”, iar George Călinescu a publicat în „Viața românească” o cronică a cărții aflate încă în manuscris. Sub auspiciile călinesciene, partea I a romanului apare în „Adevărul literar și artistic”, în același an, iar partea a doua în ziarul „lașul”, la care autorul lucra pe atunci ca reporter. Criticul Constantin Călin, în notele d-sale la „Cartea de piatră”, spune următoarele: „S-au citit fragmente din „Cordun” și în cercul Sburătorului... În fine, tot G. Călinescu e cel care trimite, la 9 ianuarie 1939, manuscrisul „Cordun’-ului unui editor(...)”. Răspunzând unei scrisori a lui Camilar, directorul Fundațiilor, Al Rosetti, îi făcea cunoscut, la 1 decembrie 1939, că manuscrisul era înscris în programul de editare pe anul 1940. În martie 1940, autorul aranjează cu editura să-i fie tipărit romanul în schimbul sumei de zece mii de lei. Erau cei dintâi bani pe care-i câștiga din literatură, într-o perioadă grea din punct de vedere financiar pentru el și soția lui, Magda Isanos. „Concentrat în mai multe rânduri, plecat *pe zonă*, trimis pe front, prins de pregătirile pentru apariția cotidianului de dimineață „Voința”, o vreme Camilar nu poate urmări situația romanului său. Abia la începutul lui aprilie 1942 i se ivește șansa de a scăpa de front.(...) Tot atunci Camilar reia legătura cu Fundația pentru literatură și artă.” Constantin Călin a întreprins propria cercetare în privința „peripețiilor” prin care a trecut romanul până a vedea lumina tiparului. Voind să lămurească

„drumul” parcurs de roman, s-a adresat istoricului literar Ovidiu Papadima, fost secretar de redacție al Revistei Fundațiilor, obținând următorul răspuns: „Prietenia mea cu Eusebiu Camilar a început din primele zile ale venirii mele la Fundații și prilejul a fost chiar ‚Cordun’. Din primele zile remarcasem un fapt. Printre cei care așteptau, în holul editurii, din strada Orlando nr. 2, rândul audienței la D. Caracostea, era și un tânăr care m-a frapat. Stătea tăcut pe scaunul lui și nu se adresa nici unuia dintre funcționarii editurii, ca să fie anunțat la director. Eu de obicei coboram de sus, de la redacția ce se afla la etaj, printre ultimii, după ce plecase directorul. Îl găseam pe tânăr tot acolo, singur, – așteptând nici eu nu mai știam ce? După câteva zile în care s-a petrecut aceeași scenă, m-am adresat eu lui, întrebându-l ce l-a determinat să vină în audiență la director. Era Eusebiu Camilar, – nu-l cunoscusem personal, dar îl știam din paginile altor reviste. Mi-a spus că predase la editură, cu ani înainte, cam prin 1938, manuscrisul unui roman, „Cordun”, despre care știa că există un referat favorabil, semnat de G. Călinescu. (Profesorul Rosetti avea frumosul obicei de a încredința – pentru un scurt referat – criticilor prieteni ai d-sale, manuscrisele despre al căror autori nu știa prea multe.) Eusebiu Camilar mi-a povestit că nu știa nimic altceva despre soarta manuscrisului și că întrebând la secretariatul editurii – i s-a comunicat că manuscrisul s-ar fi pierdut, deoarece nu se mai găsea. De aceea, voia să se plângă directorului, – dar se sfia și tot amâna solicitarea audienței. M-am angajat să caut

manuscrisul și în câteva zile am dat de el... Manuscrisul nu avea nici o tăietură. De altfel, dimensiunile lui erau reduse, așa cum au fost și cele ale cărții.”

De la D. Caracostea, manuscrisul a ajuns la Camil Petrescu, devenit consilier al editurii; la 25 aprilie 1942, acesta i-a trimis autorului următorul bilet: „Domnule, Vă felicit călduros pentru manuscrisul dumneavoastră Cordon și aș dori să mă vizitați neapărat cât de curând vă este posibil la redacție sau eventual la mine acasă.” Peste încă două săptămâni, scriitorul a fost anunțat, la adresa sa din Iași, că lucrarea “Cordon” a fost pusă sub tipar. În ceea ce-l privește, Eusebiu Camilar a povestit și el despre soarta aventuroasă a cărții, într-un interviu apărut câțiva ani mai târziu în ziarul „Tineretea”: „Cordon a văzut lumina tiparului numai datorită d-lui Camil Petrescu, care l-a descoperit într-un sertar al Fundației. Prin schimbarea oamenilor și vremurilor, cărțuia mea era condamnată la putrezit. În aprilie 1942, aflându-mă într-un concediu medical de la armată, am primit scrisoarea maestrului Camil Petrescu, plină de entuziasm, prin care eram anunțat că în sfârșit cartea mea va apare.” Cine a fost, de fapt, cel care a găsit manuscrisul pierdut? Ovidiu Papadima l-a descoperit într-un fund de sertar, însă, se pare, de gloria scoaterii lui la lumină a beneficiat numai maestrul Camil Petrescu... Un merit indiscutabil îi revine și lui George Călinescu, descoperitorul prozatorului Eusebiu Camilar, nume abia cunoscut la vremea aceea, despre a cărui carte, încă

nepublicată, a considerat că merita să scrie o cronică, în revista „Viața românească”: „D. Eusebius Camilar este un tânăr poet și prozator din Iași, care publică în revistele locale, dar n-a ajuns încă a fi cunoscut dincolo de dealurile orașului./.../Cordun este o scriere în proză care ar putea să fie asemănată cu Amintirile lui Creangă./.../Deosebirea este aceasta, că dl. Eusebius Camilar privește viața cu un ochi mai cult, mai critic și dă grupului de amintiri o structură de ficțiune, pe temeiul unei impresiuni dominante, încât în cele din urmă nu știi dacă scrierea e curat autobiografică, ori e o simplă invențiune la persoana întâi. În sfârșit, chestiunea aceasta e secundară. Fapt este că în Cordun aflăm un fel de poem epic, în care faptele sunt necesare numai întrucât indică mișcările elementare, primitive, ale societății umane. Cordun e un poem tribal. Stilul e limpede, cu oarecare culoare dialectală, pe unde trebuie nervos, și uneori poate prea sacadat./.../Satul este înfățișat de dl. Eusebius Camilar, fără nici un fel de sentimentalism, ca un fel de așezare de Piei-Roșii. Viața e rituală, lupta pentru existență cruntă, gingășia inexistentă, înlocuită câteodată cu izbucniri violente de umanitate. Scurtele, fioroasele ciocniri între acești oameni, posomorâți de sărăcie, sunt descrise sobru, în stil de epopoe. Deci ființele acestea au un suflet omenesc, numai asprit de luptele existenței. Mila este pentru ele un sentiment prea puțin folositor, sub marginea sublimității lor. Scena mergerii cu vitele la codru e admirabilă. Viața sentimentală este aspră, sălbatică. Dar și dragostea

e mistuitoare, haiducească, cu atât mai exaltată cu cât nu-și găsește o expresie verbală complicată. Calistru e exponentul patimei mistuitoare, el e Des Grieux al tribului. Sentimentele sunt și ele năvălitoare, neacoperite de pudoare. Sunt și alte pagini admirabile în cartea d.lui Eusebius Camilar: fugărirea copilului, călare, de către tatăl mâniat, jupuirea unui câine prea bătrân. Talentul scriitorului este invederat. În această sălbăticie nu există bine și rău, bunătate și cruzime, pudoare și nerușinare, ci numai o mișcare gravă, nepăsătoare, aproape inconștientă, de civilizație elementară.” Eusebiu Camilar povestește: „Când a apărut ‚Cordun’ și-n sat la noi, mi-am stârnit o mulțime de dușmăni; parc-o aud pe soră-mea, Saveta, dojenindu-mă: ‚De ce ai spus niste lucruri așa de crâncene despre tata și despre mama? Ce ți-am făcut noi?’ Iar mama mi-a spus: „Dacă știam că ai să scrii așa de rău și de urât despre noi, n-aș mai fi degerat, iernile, prin viscole, ca să-ți aduc mâncare, cu traista la târg...’ ‚Cordun’ a fost cetit, în sat la noi, la o clacă de tors. În jurul unei lămpi cu flacără roșie despărțită în două, s-au strâns într-o seară de toamnă câteva capete de femei îmbrobodite să deslege slova din cărțulie. Cetea, cu glas tare, o fată tânără, albă la față, Anesia lui Vasile al Urorii. Mama, care se afla printre clăcașe, ofta din vreme-n vreme, ascultând. La sfârșitul lecturii, o băbuță i-a spus: –Ceea ce arată cărțica aceasta îi adevărul negru pe alb! Așa trăim noi, țaranii... Aprecierea băbuței aceleia care acum putrezește pe deal între nuci și cireși, m-a

înfiorat mai tare decât tot ce s-a scris despre „Cordun’ în ziare și reviste.”

Însă de fapt monograful cel mai avizat (și culmea!) și cel mai detașat și obiectiv va fi fiica celor doi scriitori, Dna Elisabeta Isanos, în excepționala sa carte “Cosânzenii” (titlu ce poate fi cetit la rigoare și “Co-sângenii”), în care, noua scriitoare, în căutarea timpului pierdut... al părinților, se regăsește pre sine, întregind tabloul unei familii literare și rezolvând punctual tot ce pare a fi dificil și de “neînțeles”, mai ales în biografia tatălui, după moartea tragică a mamei, poeta Magda Isanos, o Ifigenie a unui destin tragic, unic în literatura română, și preț mult prea aspru plătit geniului ei înnăscut, sau “moștenit” de departe, pe dâra de sânge elen a strămoșilor egeeni, provenitori din Insula Samos; cât despre tatăl, Eusebiu Camilar, toate nedumiririle nedumiriților de profesie sunt lămurite punctual și cu o “gingășie” ucigătoare în partea a III-a, și ultima, a “Cosânzenilor”, intitulată semnificativ și “atroce”: “Capcana”, arătând cum au stat de fapt lucrurile în cumplita epocă a “obsedantului deceniu”: CAPCANA se referea la promisiunile epocii, transformate repede în coșmar, după ce anul 1944, ca și cei doi sau trei care au urmat, a fost auroral și promițător, pentru că adusesse pacea și mulți au sperat că odată cu pacea va veni și dreptatea. Critica din acea vreme l-a acuzat că nu era “pe linia proletcultismului”, că eroii lui sunt țărani nu muncitori, că nu se vede “lupta clasei muncitoare” și a partidului etc. Singurul care a sesizat de la început partea valoroasă a

romanului “Negura” a fost Crohmălniceanu, a vorbit despre mișcarea telurică, a maselor de soldați mânați pe front, personajul principal fiind de fapt mulțimea, ca în epoei, dar corifeii criticii oficiale l-au amendat repede și l-au pus și pe Crohmălniceanu la zid pentru că găsisese calități estetice într-o carte care trebuia să fie 100% politică. Sigur că sunt și pasaje perimate sau infirmate istoric, dar rămâne această mișcare oarbă a mulțimilor spre moarte, de fapt însăși esența războiului. Oricât s-ar fi străduit, nu reușea să fie “pe linie”, iar criticii politrucci l-au “mirosit” repede. Nici atunci, nici acum nu e pe linie. “Capcana” este așadar “capcana promisiunilor” neonorate de viitorul care a fost cum a fost, dar cei din anii aceia nu aveau de unde să știe ce va urma.

“Opera lui **Eusebiu Camilar** însumează peste 50 de titluri, cele mai apreciate lucrări ale sale fiind: poezie: „Poezii”, “Călărețul orb”; proză: „Cordun”, „Prăpădul Solobodei”, „Avizuha”, „Negura”, „Valea Hoților”, „Turmele”, „Cartea poreclelor”, „Noapți udeștene”, „Povestiri eroice” ș.a; dramaturgie: „Valea Albă” (dramă în versuri-4acte); traduceri din: Kalidasa, Eschil, Aristofan (împreună cu Haralambie Mihăescu), Ovidiu, Li Tai Pe, Du Fu, Omar Khayyam, A. S. Pușchin, N. V. Gogol, A. M. Gorki, L.Soloviev (împreună cu Magda Isanos), a repovestit ciclul 1001 de nopți. Din opera lui **Eusebiu Camilar**, s-au făcut traduceri în limbile: franceză, rusă, italiană, germană, maghiară, bulgară, polonă, cehă, chineză, vietnameză. A fost un „om cu inimă de soare și nemărginit, un adevărat

OM.” „Iubea, cu evlavie și fierbinte pasiune, monumentele istorice, orice vestigiu străvechi care ne atestă nașterea și dănuirea neamului pe aceste meleaguri; îi proslăvea pe marii înaintași ai istoriei și culturii noastre”, spunea despre el poetul Haralambie Țugui („Memoria Timpului”). Esențial și statornic Eusebiu Camilar rămâne POET: un poet chtonic, care asumă tradiției subtile cosmogonii, pe corzile trecerii ireversibile a timpului;

ION MURGEANU

SUMAR:

- Eusebiu Camilar: „Creanga inimii” (pag. 3)
- Magda Isanos: „Bărbatul” (pag. 4)
- Bibliografie Eusebiu Camilar, opera de traducător (pag. 5)
- Rudyard Kipling: IF/DACĂ. Versiune românească de Eusebiu Camilar (pag. 8)
- Victoria Dragu Dimitriu: „Prin el am cunoscut norodul” (pag. 10)
- „Murgeanu al clipei”: poeme de Ion Murgeanu (pag. 13)
- Asociația pentru UNESCO Iulia Hasdeu (președinte d-na Crina Bocșan Decusară): O întâlnire sub “Creanga inimii” (pag. 26)
- Mihai Ștefan: Eusebiu, de la “cămilar” la CAMILAR (pag. 27)
- Alis Niculică: Centenar Eusebiu Camilar (pag. 30)
- Ion Murgeanu: Anul Camilar: un centenar “tăcut” (pag. 34)